

16-19 YAŞ GRUBUNUN EĞİTİMİNİN PSİKOLOJİK YÖNLERİ*

Çev. Bekir ONUR*

İncelemeyi önerdiğim çok geniş sorunu ancak bazı yönleriyle ele alabileceğim, yani:

- Ergenlik sırasında, özellikle ergenliğin son evresinde fizik ve psikolojik gelişim;
- Bu dönem sırasında duygusal ve toplumsal uyum;
- Özel ifadesiyle “ergenlik kültürü”-anlamı ve varoluşu;
- Yüksek öğrenimdeki ve meslekteki başarıyı etkileyen etkenler.

Fizik ve psikolojik gelişim:

Ergenin gelişiminin ve bu gelişimin komplikasyonlarının psikolojisine ilişkin iki büyük düşünce akımı vardır. En klasik olan birinciye göre, gelişim oldukça açık ve insanın yapısına bağlı bir şema izler. Görünür fizik değişmelere, kararsızlık, saldırganlık, aşağılık duygusu vb. türünden psikolojik görüntüler eşlik eder. Diğer akıma göre, ergenlik toplumsal bir olaydır, çocuk rolünden yetişkin rolüne bir geçiştir. Bugünün Batı kültüründe bundan genellikle gerilimler ve çatışmalar çıkar, çünkü çocuk rolü yetişkin rolünden farklıdır. Margaret Mead'in (1935) ve diğerlerinin tasvir ettiği Pasifik adalarının kültürleri gibi daha basit kültürler bu olayları tanımazlar; zira çocuk ve yetişkin rolleri arasında hiçbir kesin ayırım bulunmadığından uyum kolay ve ilerleyicidir. Bununla birlikte, her iki akım da, psikolojik özellikleri iyi anlamak için fizik gelişimin incelenmesine dayanmak gerektiğini düşünmektedir.

*Çevirisini sunduğumuz tebliğ, 2-5 Ekim 1972 tarihlerinde Sevr'de yapılan Sekizinci Avrupa Eğitim Bakanları Konferansında İsveç Umea Üniversitesinden Prof. S. HENRYSSON tarafından verilmiş ve Avrupa Konseyi'nin yayın organı olan Bulletin d'Information'da (sayı: 1/1973, sayfa: 33-37) tam metin olarak yayınlanmıştır.

*Eğitim Psikolojisi Bölümü Asistanı.

Erinlik yaşı önemli derecede değişir; fakat ortalama olarak ilk ay hali, ikincil cinsel özelliklerin evrimine paralel olarak, 13 yaşında ortaya çıkar. Erkek çocuklarda gelişim daha yavaştır. Cinsel gelişimlerinin ilk önemli belirtisi olan boşalma, genel olarak 14-15 yaşları arasında olur. Bununla birlikte çevre olgunlaşma üzerinde bir etki gösterir. Daha yüksek sosyo-ekonomik gruplardan gelen çocuklar daha erken olgunlaşma eğilimi taşırlar ve erinlik yaşları daha aşağı iner.

Erinlik kızlarda erkeklerden iki ya da üç yıl daha erken oluşan fizik gelişim bakımından bir itiş getirir. Burada zihinsel gelişim bakımından da benzer bir itiş var görünmektedir. Sonuç olarak, kızlar ergenliğin başında hem beden hem zihin bakımından gelişimin daha ileri bir evresinde bulunurlar. Bununla birlikte, erkek çocuklar bu gecikmeyi kapatırlar ve 16-19 yaş dönemi sonunda genel olarak kızlardan çok daha büyüktürler ve zihin gelişimi bakımından onlara yetişirler.

Bu olayların eğitim üzerinde yankıları vardır. Erkek çocuklar özellikle 15-16 yaşlarına doğru okulda daha az başarılı, daha az uyumludurlar ve iyi notları daha azdır. Hatta, bilgi testlerindeki aynı sonuçlara karşılık kızların daha iyi okul notları aldıkları gösterilmiştir. Sonuç olarak, erkek çocuklar çoğu kez okulu terketme ve seçme sınavlarında başarısızlığa uğrama eğilimi gösterirler. Aynı cinsiyet içinde de seviye ve gelişim ritmi bakımından önemli farklılıkların olması az değildir.

Gençler için en güç dönem çoğu kez 14-16 yaşları dönemidir. Anababayla, okulla vb. çatışmalar bu dönemde çok siktir. Daha sonra durum sabilleşmeye yönelir. Suçluluk ta aynı eğilimi izler. Hafif ya da ağır suçlar yüzünden mahkûm olan kişilerin oranı 15 yaş civarında bir sivrilme gösterir. Uyum ve davranış 16-19 yaşları döneminde tümüyle düzelir ya da hiç olmazsa saldırganlık daha sözlü bir tutum alır. Dönem sonunda davranış ve ilgiler de daha gerçekçi ve yetişkininkine daha yakın olur.

Diğer önemli bir özellik cinsiyettir. Kinsey (1948) ve diğerleri, cinsiyetin bu dönem sırasında bir tepe noktasından geçtiğini gösterdiler. Cinsiyeti bastırma eğilimi gösteren kültürümüz, cinsler arasındaki ilişkilerde güçlülere, engellemelere ve suçluluk duygularına yol açmaktadır. Çoğu kez anababalar ve okul pek az bilgi ve öğüt verirler. İyice belirmemiş ve geliştirilmemiş normlar ergen grupları içinde

kurulma eğilimi gösterirler. İlk cinsel ilişkiler yaşı Tablo 1'de görüldüğü gibi (İsveç'e ait rakamlar) düşmektedir.

TABLO 1.
İlk cinsel ilişkilerin yaşı
İsveç 1969.

	Erkekler %	Kadınlar %
13 yaş ya da daha az	2	1
14-15 yaşlar	17	7
16-17 yaşlar	38	36
18-19 yaşlar	28	38
20-24 yaşlar	13	17
25 yaş ve üstü	1	1

(Zetterberg, 1969, s. 34)

Sosyo-ekonomik gruplar arasında aykırılıklar vardır. İlk cinsel ilişkiler elverişsiz soyo-ekonomik gruplarda daha erken yer alma eğilimi göstermektedir. Şu halde, 19 yaşına doğru gençlerin büyük kısmının pratik olarak yetişkinin fizik ve zihin düzeyine ulaştığı söylenebilir. Uyumları ve duygusal kararlılıkları düzelmiştir.

Duygusal ve toplumsal uyum:

Ergenlik çocukluktan yetişkin yaşamına bir geçiş dönemidir. Geçmişin kırsal toplumunda çocuk çok erkenden evde çalışmaya başlıyordu ve giderek yetişkin yaşamına giriyordu. Günümüzde birçok genç okula gitmek ve çocuklukta olduğu gibi anababasına tâbi olmak zorundadır; oysa bu gençler yetişkinin gücüne, boyuna ve zekâsına ve çoğu kez çok iyi bir eğitime sahiptirler.

Psikanalist E.H. Erikson'un ifadesine göre bu dönem bir "kimlik krizi"ne tekabül eder. Gençler, onlara prestij ve güvenlik getirecek yeni bir kimlik, yeni bir rol aramaktadırlar. Bu dönemin aşağıdaki hususlarda yetişkin yaşamına hazırladığı söylenebilir:

- kendi bedenini kabul etme;
- cinsel uyum;
- evliliğe hazırlanma -bir eşin aranması ve onun kişiliğine uyum, çok zaman ve çaba ister;
- anababalar ve diğer yetişkinler karşısında duygusal bağımsızlık-gençler özgür ve bağımsız olmak zorundadırlar;

- duygusal bağımsızlığa bağlı ve elde edilmesi çoğu kez güç ekonomik bağımsızlık;
- bir meslek seçme ve bu mesleğe hazırlanma;
- hem davranış hem bilgi işi olan vatandaşlık duygusunun gelişimi;
- bir çokları için güç olan ve bir öğrenmeyi gerektiren boş zamanların değerlendirilmesi;
- bir değerler sisteminin ve bir yaşam felsefesinin geliştirilmesi -bu, siyasal, dinsel ve ahlakî yönleri içerir.

Bir çok bakımdan günümüzün bu hedeflerine ulaşmak çok güçtür. Yaşam karmaşıklaşmakta ve toplum çok çabuk evrimleşmektedir.

Geçmişin durgun toplumunda anababalar ve akrabalar sorunların çoğunu yoluna koyuyorlardı. Bugün anababalar genellikle dışarda çalışıyorlar ve ailenin üyeleri ancak eğlenme saatlerinde birlikte bulunuyorlar. Çoğu kez anababalar çocuklarınıninkinden daha klasik bir eğitime sahiptirler ve güncel bütün güçlükleri çözmeye onlara yardım edemiyorlar. Böylece gençler kendi yollarını izlemek için kitle iletişim araçlarında ve gruplarının içinde fikirler ve amaçlar arıyorlar. Nihayet, iş pazarı ve çalışma şartları anababaların tanıdığından çok daha fazla farklılaşıyor.

Bununla birlikte, İsveç'te ve başka yerlerde özellikle Coleman (1961) ve Andersson (1969) tarafından girilen araştırmalar, gençlerin çoğunun anababaları ve genel olarak yetişkinler karşısında uygun bir tutuma sahip olduklarını göstermektedir. Bir çok durumda ilişkiler iyidir ve, kendi çocukları ve diğer gençler karşısında yetişkinler ergenlerin düşündüğünden daha anlayışlı görünüyorlar.

15 yaşına doğru çok sayıda genç öğrenim karşısında olumsuz bir tutuma sahiptir ve işte çalışmak ister. Can sıkıcı, tutucu, otoriter, dış dünyadan kopmuş vb. bularak okulu suçlarlar. Bazıları saldırgan, fakat genellikle olumsuzlukları pasif kalır: düşlere dalarlar, bahaneler uydurarak çalışmazlar ve okulu terkederler. Okul örgütünün ve yöntemlerinin, pasif ve eleştiri duygusundan yoksun bir öğrenci tipi yaratmaya yöneldiği söylenebilir. Okula uyum çocuk büyüdükçe düzelmektedir, fakat bunun özellikle kötü öğrencileri saf dışı eden seçici bir okul sistemine bağlı olup olmadığı sorulabilir.

Bir kaç yıl önce, İsveç Hükûmetiyle Ortaöğretim sendikası arasındaki bir çatışma öğretmenlerin bir lokavtıyla sonuçlandı. Çoğu

zaman kendi hallerine bırakılan öğrenciler okula gitmeye devam etmek zorunda kaldılar. Bu olayı biraz inceleyerek öğrencilerin güç şartlarda yapabildikleri izlenimini edindim. (Henrysson et al., 1967). Kişisel olarak, bu yaş grubundaki öğrencilere durumları üzerinde daha büyük bir etki gücü, daha çok sorumluluk ve yetkiler verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Daha aktif çalışma yöntemleri de gerekiyor.

Ergen kültürü:

Bu kavram günümüzde çok tanınmıştır. Daha önce zikredilen birçok etken onun gelişimini kolaylaştırmaktadır.

- Hızlı değişim içindeki dünyamızda anababalar gitgide daha yetersiz bir bilgi, davranış ve güvenlik kaynağı olmaktadırlar.
- Gençler genel olarak anababalarınınkinden tamamen farklı ve onların tanımadığı bir meslek aramak zorundadırlar.
- Gençler çoğu kez yaşamın pek çok özelliği hakkında yetişkinlerden daha iyi yetişmişler ve daha iyi bilgi sahibi olmuşlardır.
- Televizyon, gazeteler, dergiler ve diğer kitle iletişim araçları büyük bir etkiye sahiptirler.
- Açıkça çokçu bir niteliği olan yeni kültür karşısında, genellikle kabul edilen tekleştirici bir kültür yoktur artık. Gençler seçimlerin çokluğunun bilincine sahiptirler.
- Daha uzayan okuma süresi yüzünden gençler daha az ekonomik bağımsızlığa ve, çalışan ve çocukları olan kimselerinkinden daha farklı bir duruma sahiptirler. Okul arkadaşlarıyla ortak alışkanlıklar ve değerler edinmeye yönelmektedirler.
- Kanıma göre, eğitim sistemi, zorunlu okuma çağı dışında öğrenimlerini sürdüren gençlerin büyük bir çoğunluğunun ihtiyaçlarına ve ilgilerine iyi uyumuş değildir.

Bu etkiler nedeniyle gençler, değer duyguları, davranışları ve özel ilgileriyle kendi gruplarını kurma eğilimine sahiptirler. Ergenlerin çoğu için grup tarafından kabul edilmek özellikle önemlidir. Şu halde ergen, özellikle sözünü ettiğimiz dönemin başında, grubun kurallarına uymayı kabul eder. Bağımsızlığı daha sonra ortaya çıkacaktır.

Bununla birlikte, ortak bazı niteliklere rağmen, tek bir ergen kültüründen söz edemiyoruz. Ayrıca, bir çok genç, oldukça bağımsız bir yaşama, özel fikirlere ve ilgilere sahiptir.

Okul ve meslek başarısı:

Burada, esas olarak, pek çok ülke için ortak bir sorun olan okul başarısının ileriye ilişkin tahminini (prédiction) inceleyeceğim.

İş pazarındaki hızlı bir evrim yeni güçlülere yol açtı. Bugün iyi bir iş bulmak için hem oldukça iyi bir genel kültür, hem de uzmanlaşmış niteliklere sahip olmak gerekiyor. Örneğin İsveç'te eğitimin yayılması ortaöğretimin klasik dallarından çıkan bir diplomalılar fazlası yarattı; ekonomimiz bunları kapsamak için çabucak gelişmiş değildir. Bundan öğrencilerin davranışının ilginç bir evrimi çıktı, öğrenciler ortaöğretimin meslek dallarına daha çok değer verdiler. Böylece vaktiyle en iyi öğrencileri çeken genel doğa bilimleri bölümü çok daha az istendi, o derece ki sınıfların çoğu dolmadı. Gençler kesin bir hedefi olan öğrenimleri tercih ediyorlar ve belirli bir mesleğe gidiyorlar.

Öğretimde başarının ileriye ilişkin tahmini eğitim araştırmasının önde gelen bir alanıdır. Boylamsal (longitudinal) pek çok araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırmaların çoğu başarının ölçütü olarak yüksek düzeydeki notların toplamını alıyorlar; bu ise açıkça tartışma götürür.

İleriye ilişkin tahminin en iyi etkenleri normal olarak aşağıdakilerdir:

- notların toplamı, kompozisyonların ortalaması ya da benzer diğer ölçüler,
- dile dayalı zekâ testleri,
- normalize edilmiş bilgi testleri.

Yapılan araştırmaların bilançolarına göre (özellikle Birleşik Devletlerde, Lavin, 1965) ölçüt ile korelasyon 0.50 civarındaydı. Notlar, iyi normalize edildikleri takdirde, çoğu kez biraz daha iyi öngörüler verirler.

Bugün İsveç "gymnasium"una kabul edilme seçimi, "grundskola"da alınan notların toplamına dayanır. Bu notlar oldukça iyi normalize edilmişlerdir. Notların yerine ya da notları tamamlamak üzere zekâ ve bilgi testleri kullanarak ileriye ilişkin tahmini iyileştirmeyi denemek amacıyla araştırmalara girilmiştir (Henrysson, Nilsson ve Nordlund, 1972). "Grundskola"da 4000 son sınıf öğrencisini (16 yaş) teste tâbi tuttuk ve okul notları ile aile çevreleri hakkında bilgiler topladık. Tablo 2 not toplamını ölçüt alarak iki yıl sonunda

elde edilen sonuçları vermektedir. Üç yıl sonundaki sonuçlar oldukça benzerdir.

TABLO 2.
 "Gymnasium"da başarının ileriye ilişkin tahmini
 Ortalama yaş 18. N= 800
 Ölçüt: İkinci yıl notları

İleriye ilişkin tahmin etkenleri	Korelasyon
"Grundskola" notları	0.64
Zekâ testi	0.33
Sosyal bilimler testi	0.37
İngilizce ve İsveççe testleri	0.45
Doğa bilimleri ve matematik testi	0.35
Bütün testlerin ağırlıklı toplamı	0.48
Bütün ileriye ilişkin tahmin etkenlerinin ağırlıklı toplamı	0.67

Görüldüğü gibi, notlar en yüksek korelasyonu (0.64) ve çeşitli testler ölçüt ile 0.40 civarında bir korelasyon veriyorlar. Bütün testlerin toplamı 0.48 lik bir korelasyon veriyor. Şu halde notlar ölçüt olarak alındığı zaman notların en iyi ileriye ilişkin tahmin etkeni olduğu görülüyor; zira notla aynı zamanda yeteneği, bilgileri ve okul başarısını etkileyen kişilik özelliklerini ölçmektedir. Notların ve bütün testlerin ağırlıklı toplamı 0.67 lik bir korelasyon veriyor, bu da testlere bağlı hafif bir düzelmeyi gösterir.

Kızların "gymnasium"da daha yüksek notlar almaya yöneldikleri saptanmaktadır, oysa "grundskola"nın bitirme sınavında ortalamalar erkekler ve kızlar için aynıydı. Erkek çocuklar dil dışında bütün testleri daha iyi başarmışlardı.

Daha yüksek sosyo-ekonomik gruplardan gelen çocuklar "gymnasium"da en iyi notları almışlardı, fakat ilk farklılıkları dikkate alan bir ayarlamadan sonra fark kayboluyordu, fark daha önce "gymnasium"a girişte mevcuttu.

İlgi, davranış ve karakter özellikleri ölçmeleri de, bir çok araştırma projesinde ileriye ilişkin tahmin etkeni olarak bazan başarıyla kullanıldı. Bununla birlikte, genel kural olarak, okul notlarının ve zekâ ve bilgi testlerinin verdiği ileriye ilişkin tahmini düzeltir görünüyorlar. Bu, özellikle, adayların mümkün bütün araçlarla geçmeye çaba gösterdikleri seçim durumlarında doğrudur.

Yüksek öğretimin hedefleri incelendiği zaman, yaratıcılık ve eleştirici düşünce gibi noktalar üzerinde ısrar edilir. Bu alanda çok

sayıda araştırma yapılmaktadır; kanımca şimdilik pek az pratik sonuçlar vermiştir. Hiçkimse “yaratıcılık” diye adlandırılabilir genel bir özelliğin varlığını, ne de yaratıcılığın daha özel olarak şu ya da bu alana uygulanıp uygulanmadığını göstermedi. Yaratıcılığın zekây-la ilişkisi hiçbir somut sonucun elde edilmediği başka bir araştırma alanıdır.

Eleştirici düşünce testleri de mevcuttur, fakat henüz ölçtükleri hemen herşeyi zekâ testleriyle ve okumayı anlama testleriyle kapsayıp kapsayamadıkları bilinmiyor.

Yüksek öğretime girişte notlar toplamı ve /ya da testler toplamına dayanan klasik seçme yöntemi açıkça sınırlı olduğu için, daha çok bir yönlendirme tekniği kullanmaya yönelinmektedir. Eğitsel değerlendirme uzmanı için bu, diferansiyel bir ileriye ilişkin tahmin sorunudur. Bu yöntem, öğrencinin en güçlü ve en zayıf noktalarını gösteren yetenek testleri profilinin düzenlenmesini zorunlu kılar. Böylece her öğrenciye en çok başarıma şansına sahip olduğu öğrenim dalları ve meslekler hakkında öğütler verilir.

Bugüne kadar düzenlenen test bataryaları pek az başarılıdır ve geçerlikleri zayıftır. Bugünkü durumda, sözlü yetenek ile, sayısal muhakeme, teknik yetenek ve uzay algısının bir kombinezonu olan sözsüz yetenek arasında, ancak pek az başarıyla ayırım yapılabilmektedir.

Akademik ilgi envanterleri umut vermektedir. Fakat 16 ile 19 yaşları arasında ilgiler çok kararlı değildir ve meslek seçimi sıklıkla değişir. Cinsiyete bağlı rol güçlü bir etki gösterir, gelenek için de böyledir. Seçimlerin çoğu gerçekçi değildir ve anababaların toplumsal özenişlerine dayanır. Bir çok öğrenci klasik dalları seçerler. Bununla birlikte, son zamanlarda İsveç’te ilginç bir evrim ortaya çıktı: meslek dalları ansızın en çekici dallar oldular.

Şu halde okul başarısının genel tahmini makul bir geçerliğe sahip olabilir. Okula yönlendirme ve diferansiyel tahmin sorunu çok nazik bir sorundur ve bugünkü yöntemler bu konuda pek az yararlıdır.

KAYNAKLAR:

- Andersson, B.E.: *Studies in Adolescent Behaviour*, Upsal, 1969.
Coleman, J.: *The adolescent society*, New York, 1969.

Henrysson, S. et al.: *Le conflit entre enseignants du point de vue éducatif (polycopie en suédois)*, Stockholm, 1967.

Henrysson, S., Nilsson, I. et Nordlund, G.: Prediction of progress in secondary school studies. *Documentation de base. Symposium de recherche sur l'éducation du groupe d'âge 16-19 ans*. Sevres, 2-6/x/1972. Conseil de l'Europe, Centre de Documentation pour l'Éducation En Europe, Strasbourg 1972.